

України для використання
у вищих навчальних закладах

ФІЛОСОФІЯ

ВИДАННЯ ДРУГЕ, ПЕРЕРОБЛЕНЕ І ДОПОВНЕНЕ

Базовий підручник
для студентів
вищих навчальних закладів

CF FOLIO

УДК 14(075)
Ф56

Затверджено МОН України як підручник
для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 1/11-16411 від 22.10.12)

Рецензенти:

Г. Аляев, доктор філософських наук, професор
С. В. Пролеєв, доктор філософських наук, професор

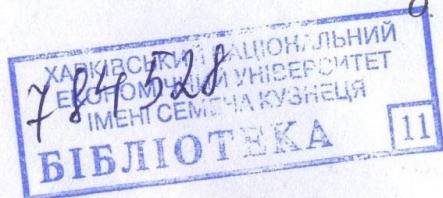
Рекомендовано до друку
Рішенням Вченої ради філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 27 березня 2017 року)

Авторський колектив:

Л. В. Губерський, голова авторського колективу (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *В. П. Андрущенко* (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова), *А. О. Баумейстер* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *І. С. Добронравова* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *В. В. Ільїн* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *В. Г. Кремень* (НАПН України), *С. П. Петрущенков* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *А. О. Приятельчук* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *О. В. Руденко* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *Л. І. Сидоренко* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *Л. О. Шайкова* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Художник-оформлювач

О. Д. Кононученко

ISBN 978-966-03-7990-9

- © Колектив авторів під керівництвом Л. В. Губерського, 2013
- © Колектив авторів під керівництвом Л. В. Губерського, доповнення, 2017
- © О. Д. Кононученко, художнє оформлення, 2017

ЗМІСТ

Передмова	7
<i>Тема 1. Вступ до філософії</i>	10
Визначення філософії. Філософія та філософування	10
Особливості філософського пояснення світу	17
Призначення філософії	20
<i>Тема 2. Філософія в історичній перспективі</i>	25
Виникнення філософії	25
Особливості філософії Стародавнього Сходу	28
Особливості античної філософії, її роль у розвитку світової та європейської культури	39
Своєрідність середньовічної філософської думки	54
Основні ідеї та проблеми філософії епохи Відродження	61
Особливості пізнавальної проблематики філософії Нового часу	65
Проблема людини у філософії епохи Просвітництва	73
Класичний характер німецької філософії XVIII— початку XIX століття	80
Основні положення марксистської філософії	87
Ідеї російської філософії	90
Принципи та ідеали класичної та некласичної західної філософії	95
Основні тенденції розвитку та напрямки сучасної філософії	114
<i>Тема 3. Українська філософська думка</i>	129
Філософія Києворуської доби	129
Філософська думка в Києво-Могилянській академії	133
Філософське вчення Григорія Сковороди	137
Філософські погляди Ф. Прокоповича	140
Українська академічна філософія XIX століття	143
Екзистенційні мотиви у працях П. Юркевича	146
Проблема людини та нації у творчості членів Кирило-Мефодіївського братства	148
Особливості української духовності на межі XIX—XX століття	154
Філософія І. Франка	161
Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова	163
Концепція національної еліти В. Липинського і Д. Донцова	165

Д. Чижевський про чинники формування української духовності	168
Історіософія М. Грушевського	170
В. Вернадський про феномен життя, Всесвіт, ноосферу	171
<i>Тема 4. Сутність філософії та особливості філософування</i>	
Співвідношення філософії та світогляду.	
Поняття світогляду	177
Світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння	181
Структура світогляду	184
Історичні типи світогляду	187
Філософія як вид знання	196
Предмет філософії	197
Структура і дисциплінарна будова філософського знання	200
Граничність філософських категорій	206
Методи філософування	210
Філософія в системі культури, функції філософії	214
<i>Тема 5. Філософське осмислення людини</i>	
Людина як основний предмет філософського аналізу	222
Природа та сутність людини	223
Філософські аспекти антропогенезу	232
Людина в біологічному та соціальному вимірах	242
Ментальне і тілесне	246
Поняття «людина», «індивід», «особистість»	250
Сенс життя. Смерть і безсмертя	253
Свобода, вибір та відповідальність	277
Перспективи людини	283
<i>Тема 6. Філософське вчення про буття</i>	
Філософське розуміння проблеми буття	289
Уявлення про онтологію як вчення про буття	292
Особливості розуміння буття як засади виникнення різних філософських концепцій	296
Основні рівні та форми буття	302
Філософські категорії осмислення буття	305
Матеріальна єдність світу як принцип науки	308
Сучасне осмислення поняття «матерія»	312
Сучасні уявлення про спосіб і форми існування матеріального світу	318
<i>Тема 7. Свідомість як філософська проблема</i>	
Філософський зміст проблеми свідомості	328

Проблема свідомості в історії філософської думки	331
Концепції свідомості	335
Атрибутивні властивості, функції та структура свідомості	341
Конкретні форми проблеми свідомості	345
Тема 8. Філософія пізнання	354
Проблема пізнаванності світу та спроби її розв'язання	354
Пізнання як відображення і творення	360
Основні складові пізнавального процесу	362
Чуттєвий та раціональний рівні пізнання	365
Моделі пізнання у філософській традиції	370
Знання як передумова і результат пізнання	377
Філософське розуміння істини	385
Метод як усвідомлений спосіб пізнавальної діяльності	393
Наукове пізнання та його рівні	394
Методи наукового пізнання	399
Поняття наукового дослідження та форми наукового пізнання	407
Тема 9. Суспільство як предмет філософського розгляду	415
Поняття суспільства. Основні характеристики суспільства	415
Співвідношення понять «суспільне» і «соціальне»	422
Суспільство як самоорганізована система	426
Соціальна структура суспільства	431
Суспільний ідеал і проблема соціального вибору	446
Рушійні сили соціального процесу	450
Сутність суспільно-історичного процесу, його періодизація та соціальний прогрес	457
Тема 10. Філософське осмислення культури і цивілізаційних процесів	464
Багатовимірність поняття культури	464
Філософія культури	472
Культура і цивілізація	477
Історичні моделі культури та цивілізаційні типи	479
Проблема кризи культури: історія та сучасність	490
Уявлення про цінності	495
Цінності науки. Поняття етосу науки	500
Тема 11. Філософія права	512
Поняття права. Основні парадигми розуміння права. Предмет філософії права	512

Нечітка відмінність філософії й теорії права	516
Право — підкорення поведінки людей правилам.	
Правова норма, юридичний закон	518
Право і мораль. Як відрізнити право від моралі?	522
Базові принципи й основні форми	
правового позитивізму	524
Правовий позитивізм Джона Остіна:	
право як наказ суверена	527
Проект правового позитивізму Герберта Ліонеля Гарта	530
Критичні корективи до Гартового проекту	
правового позитивізму. Рональд Дворкін	537
Іманентна критика правового позитивізму:	
моральний вимір права (Лон Л. Фуллер)	541
Проект чистого правознавства Ганса Кельзена:	
вади радикального нормативізму	544
Поняття природного права	555
Держава як умова здійснення права	
в суспільному просторі	561
Сучасне право як частина політичного процесу.	
Правова держава	565
<i>Тема 12. Філософія економіки</i>	<i>572</i>
Предметне поле філософії економіки	572
Генезис філософсько-економічної думки	580
Філософія багатства	593
Власність	604
Гроші	607
Фінансова цивілізація	609